

Sezamov projekt »Ulica je naša«

Uvod

Življenjski prostor, v našem primeru prostor Ljubljane, opredeljujeta dve znanstveni disciplini: urbanizem in arhitektura. To počneta v skladu z lastnimi teoretskimi paradigmi, pa tudi z estetskimi 'zapovedmi', ki jih prevzemata. Njuno delovanje je vseprisotno in zatorej učinkuje na naše vsakdanje življenje. Določata nam, kje in kako naj živimo, kaj je zasebni in kaj javni prostor, zakaj ubrati eno pot in druge ne in podobno ... V marsičem določata tudi, kdo in kdaj sme uporabljati kateri prostor (čemur se kmalu, če ne že takoj, prilagodijo tudi represivni organi). V tej estetizaciji in funkcionalnosti prostor torej tudi označujeta, mu dajeta komunikacijski družbeni pomen. S projektom »Ulica je naša« poskušamo v združenju Sezam na novo označiti prostore v mestu. Cilj projekta je označitev tistega prostora, ki je v mestu tako po njegovem namenu in kot po ljudeh, ki se tam zadržujejo, zapostavljen. Govorimo o javnih prostorih, ki so namenjeni otrokom, vendar ne o tradicionalnih igriščih. Govorimo torej o prostoru, ki a priori pripada nečemu drugemu kot otroški igri. S pomočjo umetniškega poseganja v sicer tradicionalno urbanem tkivu želimo vidno označiti prej omenjeni prostor tako, da bi ustvarili novo komunikacijo glede na njegovo drugo funkcionalnost. V svoji novi podobi je vseskozi izražal govoro igre, sanj in prostosti. Izražati se je moral in se še mora tako, da so ga otroci dojemali in ga še dojemajo kot svoj prostor (vzporednico lahko potegnemo z ilustriranjem otroških knjig, ki šele z ilustracijami dobijo nekakšno svojo zunanjo podobo, da gre za otroške, torej drugačne knjige). Izraziti mora navsezadnje tudi zmožnost nenehnega spreminjanja in tolerantnosti.

Glavna sila, ki nas je vlekla k idejni zasnovi tega projekta, je pojav ti. citizacije mestnega jedra. Ta pomeni praznjenje mestnega središča, ki je živahno zgolj ob delovnih dneh dopoldne, ko se množice zaposlenih vanj valijo in nato popoldne tudi izginejo. Zato so se trgovine in lokali začeli seliti v trgovska središča. In ta trend se je pred desetimi leti, ko smo s projektom tudi začeli, nakazoval tudi pri nas. Preživljanje sobotnih popoldnevov in nedeljskih dopoldnevov v trgovinskih središčih postaja oblika socialnega življenja; ne le potreba po nujnih nakupih, ampak način preživljanja prostega časa. Nič čudnega, da trgovci takšen način socialnega

življenja spretno izkoriščajo za organiziranje tistih dejavnosti, ki bodo pritegnile še več ljudi in ki bodo omogočile še večjo potrošnjo. Največja in najbolj hvaležna investicija je investicija v malčke. S tem seveda ni nič narobe; človek se mora nekako preživljati. Problem vidimo predvsem v tem, da se ta populacija seli iz javnih prostorov v zasebne, potrošnje polne prostore. Praznjenje mesta namreč demotivira vsakogar, ki pride vanj: dnevnega migranta, turista, sprehajalca, nakupovalca in ne le stanujoče v mestu. Zato smo kot strategijo oživitve mestnega jedra ponudili projekt, usmerjen k otrokom in družinam.

Z uspešno mestno politiko oživljanja mestnega središča se je naša paradigma nekoliko spremenila. Zdaj v večji meri problematiziramo proces izginjanja javnih prostorov, ki so lahko namenjeni otrokom, mladim ali starim. Ulica, ki je bila pred prihodom avtomobilskega prometa prostor igre otrok, je postala otrokom sovražno in nevarno okolje, a v zadnjem desetletju se je tudi pri nas začel proces vračanja ulic pešcem. Nastale so tako imenovane »peš cone«. Cone, kjer naj bi ulica zopet bila javni prostor, namenjen vsakomur in vsem. Ta sicer na prvi pogled pozitivni trend izpodpiranja avtomobilov iz mestnih jeder je imel seveda tudi svoj povsem specifični notranji naboj. Bil je tesno povezan s komercialnimi dejavnostmi, z nastajanjem trgovskih kompleksov, verig različnih restavracij hitre prehrane, gostinskih lokalov in barov. Otroci so, tako kot vsi ljudje, zdaj zaželeni, a predvsem kot potrošniki. S svojim projektom smo skušali ta komercializirani prostor preseči.

Za izvajanje projekta smo izbrali prostor na Cankarjevem nabrežju v Ljubljani, pred kavarno Maček, kjer od sredine junija do sredine septembra vsako soboto od desete do trinajste ure potekajo delavnice. To je čas sobotnega obiska tržnice, torej najbolj obiskanega dopoldneva središča Ljubljane v tednu. Tako praktično zavzamemo del najbolj gostinsko zapolnjenega središča Ljubljane. To pa je tudi naš namen.

Zakaj se nam zdi samoumevno, da so na Cankarjevem nabrežju lahko le gostinski lokali s svojimi vrtovi, tako da človek ne more več nikamor sesti, ne da bi moral ob tem plačati pijāčo? Kot da je ta prostor vnaprej oddan gostinskim lokalom. Mi menimo ravno nasprotno; javni prostor je po definiciji prostor ali območje, ki je dostopno vsem, ne glede na raso, spol, socialni status, starost ... Zanj ni treba plačati vstopnine, niti niso tisti, ki vstopajo, izpostavljeni kakršnikoli segregaciji. Po vsebini pa je javni prostor kraj, kjer se odvija (uresničuje) naše javno življenje, pa tudi vsaka oblika urbanosti. Je osnovni »material« mesta in skupnosti in kot tak pogoj za socialno in družbeno dimenzijo bivanja. Javni prostor je zatorej prav tako naš prostor kot prostor gostincev in imamo enako pravico ta prostor zavzeti kot oni. Seveda morajo obstajati tudi gostinski vrtovi, a morajo imeti neko mejo. Ko se v soboto dopoldne ali ob poletnih večerih sprehajaš po tem nabrežju, dejansko skorajda ne moreš mimo. Tam ni več prostora niti za normalen sprehod, kaj šele za otroško igro ali kaj drugega. Zato smo si namenoma izbrali prav ta prostor, ki smo ga z uporabo različnih materialov (predvsem tekstila in drugih mobilnih, lahkih materialov) označili. Izbrali smo prostor, ki je namenjen zgolj ustvarjanju dobička, in ga za nekaj časa spremenili v prostor igre in zabave. Ta prostor je namenjen vsem in vsakomur. Ne samo in zgolj konzumentom blaga, ki ga ponujajo restavracije in lokali na tem najbolj atraktivnem prostoru Ljubljane, temveč tudi mimoidočim, bežnim obiskovalcem, otrokom, ki stanujejo v bližini, otrokom, ki so na obisku pri vrstnikih, ali družinam, obiskovalcem mesta itd. Igralni prostor je kombinacija stalnega pohištva in trenutne improvizacije, ne estetizira mestne politike, temveč s svojim prisvajanjem politizira vprašanje rabe javnih prostorov. Na začetku smo na Cankarjevem nabrežju nastopili skupaj z »Art marketom« in »Miniteatrom«, zavzeli smo pravzaprav celotno obrežje. Danes smo ostali samo še mi na račun gostinskih lokalov.

Naš projekt je specifičen in avtentičen tudi zato, ker se hoče razlikovati in ker se razlikuje od šolskih, učno-vzgojno usmerjenih programov, ker se razlikuje od vrtčevskih, skupinskih programov, kjer se dela z že znanimi skupinami otrok, oziroma kjer se otroci poznajo med seboj. Razlikuje pa se tudi od igranja na dvorišču. Tu sprejemamo otroke in mlade, ki se med seboj ne poznajo, različnih starosti, od najmlajših, ki so šele shodili, do starejših, ki jih potegnemo zraven bodisi kot tiste, ki sodelujejo kot ustvarjalci, bodisi kot tiste, ki pomagajo učiti druge. Skušamo pripraviti atraktivne, zanimive, vesele, prijazne delavnice (včasih v obliki tabora, drugič cirkusa, tretjič peskovnika) z usposobljenimi mladimi mentorji, ki pritegnejo večje število otrok, mladih in njihovih staršev. Za ta namen smo iskali inovativne mlade ljudi (večinoma umetnike ali pa bodoče umetnike in likovne pedagoge) z različnimi znanji, spretnostmi in sposobnostmi, ki so otroke vedno znova presenečali z izbiro tem, materialov in tehnik dela. Tako smo sestavili skupino petnajstih umetnikov oziroma mentorjev. Umetniki vabijo otroke v odkrivanje nepoznanega notranjega sveta, v svet domišljije in idej. Menimo, da otrok ni treba animirati, saj so tega sposobni sami. Otroci so lahko sami sebi v zabavo. Vsaka delavnica izrazi individualnost »umetnika«, ki jo je zasnoval. Čeprav gre za enkratno in skupinsko delo otrok ali pa mladine, se čuti nevidna roka posameznika iz ozadja.

»Ulica je naša« se torej razlikuje od Hiše eksperimentov, ki temelji na približevanju znanosti otrokom. Naše delavnice temeljijo na približevanju umetnosti otrokom in mladim na avtentičen način, z umetniki samimi. Ti so namreč izjemno pomemben povezovalni dejavnik pri graditvi osebnosti otrok, pri iskanju pravic do kulturnega življenja in pri odpravi socialnih pregrad na nevsiljiv način. Poudariti je treba tudi, da so delavnice brezplačne in torej dostopne za vse. V Sezamu spodbujamo srečevanje ljudi in skozi čas nam je uspelo realizirati nove svobodne prostore igre in socialnega povezovanja vseh starosti in generacij. Zahvala gre sodelavcem, ki delijo svoje izvirne ideje in energijo.

Simbolno projekt uokvirja prostor, vendar mu hkrati daje atribut transparentnosti. S svojo obliko in načinom delovanja govori o svoji začasnosti, toda hkrati tudi o tem, da se ga da postaviti kratko malo takoj, in to kjerkoli v mestu. Tam, kjer si ne glede na vse, to želijo otroci – manjšina z najmanj pravicami. Posebej takrat, ko ne predstavljajo dragocene investicije za prihodnost. Torej v trenutku, ko se zgolj brezskrbno igrajo in ne učijo in ubogajo.

Eden ključnih delov projekta je tudi prenos naše intervencije v prostoru na druge medije: fotografiranje, videoposnetke. Ti lahko še večjemu številu ljudi z uporabo svetovnega spleta pokažejo umestitev te nove označitve v širši urbani prostor s ciljem, da prostor lahko interaktivno spreminja vsakdo po svojih lastnih željah in afinitetah. S tem projekt vidno in sam po sebi spreminja kulturno podobo mesta samega. In sicer tako, da omogoča prepoznavanje mestnih

prostorov z očmi in značilnostmi življenjske prakse otrok. V pogledu na nabrežje tako ne vidimo več le streh hiš, ceste, reke in gostinskih plačljivih vrtov, temveč tudi vesel, lahkoten, koloritni prostor nečesa drugačnega in spreminjajočega se.

Izginjanje prostorov za otroško igro, izginjanje otroških iger je proces, ki ne govori zgolj o krčenju javnih prostorov, ne govori zgolj o nastajanju otrokom sovražnih prostorov, govori predvsem o subtilnem procesu nadzorovanja in obvladovanja najnežnejšega obdobja človekovega življenja. Priča smo procesu spreminjanja otroka, sveta otroških iger, sanjarij in fantazij, v nadzirani proces kapitalizacije, proces dolgoročnega investiranja. Tu ni prostora za igre in sanje oziroma je možen samo in edino takrat, ko se ga naveže na možnost potrošnje staršev. In prav temu se želimo s projektom »Ulica je naša« zoperstaviti. Otrok na ulici ni nujno sinonim za nevarnost in slabo družbo. Otrok na ulici je utrip tega mesta. Otrok gre spet v mesto, ne igra se samo doma in bitka z novo tehnologijo (še en pereč problem naše družbe, kar se tiče socializacije otrok) je vsaj za nekaj uric dobljena. Na ulici (realno) spozna zanimive nove ljudi, vrstnike, starejše in mlajše od sebe. Starši pa v družbi drugih staršev za trenutek postanejo in se, kot smo opazili, včasih igrajo še sami, še zlasti moški. Projekt oziroma idejo »Ulica je naša« smo razširili na različne prostore. Veliko delavnic namreč prirejamo »gverilsko«, in sicer se naključno postavimo v mestno jedro in priredimo brezplačne otroške delavnice za vse. Gre za inovativen pristop in inovativno rabo prostora, ki na eni strani ponuja neko uporabno, brezplačno preživljanje prostega časa in po drugi strani zastavlja politična, urbanistična, arhitekturna in socialna vprašanja.

Literatura

SEZAM. ZDRUŽENJE MLADIH, STARŠEV IN OTROK. Dostopno prek: www.zdruzenje-sezam.si (12. oktober 2012).

ARHITEKTOV BILTEN. MEDNARODNA REVIIJA ZA TEORIJU ARHITEKTURE (2008): XXXVIII(177/178).

Dostopno prek: www.ab-magazine.com/177-178.html (12. oktober 2012).

družine v Sloveniji, predstavi strategije staršev pri ravnanju z (anticipiranimi) družbenimi odzivi na njihovo družinsko življenje.

Ključne besede: mavrične družine, homoseksualnost, homofobija, raziskave o mavričnih družinah, šola, otroštvo.

Ana M. Sobočan je magistra študij spola ter raziskovalka in asistentka na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. Z raziskovanjem področja istospolnih družin se ukvarja od leta 2006, ko je opravljala prvo sistematično raziskavo na to temo v Sloveniji, od takrat je napisala več člankov, poglavij v knjigah in prispevkov, ter o temi spregovorila na kongresih, posvetih in za medije. Sicer pa je njeno osrednje raziskovalno delo vezano na etiko v socialnem delu in dileme, ki se pojavljajo v socialnodelovni praksi (AnaMarija.Sobocan@fsd.uni-lj.si).

149–164 Lilijana Burcar

Vztrajanje pri nedolžnosti otroštva

Neokonzervativizem in družbenospolna ideologija v globalno trženi mladinski književnosti

Članek poudarja, da ponovno obujanje diskurza nedolžnega otroštva nastopa kot ideološki diskurz in depolitizirana oblika govora o otrocih in otroštvu. Ta ideologija nedolžnosti v času poglobljenega razslojevanja in konsolidacije neoliberalnega kapitalizma odvrta pogled od otroka kot družbeno zaznamovane in kompleksne modalnosti, ki je tudi sam predmet medsebojno soizgradnih razrednih, rasnih, spolnih in etničnih umestitev. Pomembno vlogo pri obujanju ideologije nedolžnega otroštva ima agresivno tržena komercialna literatura, ki s ponovnim ukoreninjanjem ideologije nedolžnega otroštva na eni strani skriva in briše razgled nad družbeno specifičnostjo otroka, po drugi in komplementarni strani pa s tem manevrom otroka sočasno postavlja za odlagališče in skrito varovalo konservativnih vpisov, med drugim tudi omejujočih družbenospolnih shem.

Ključne besede: nedolžnost otroštva, neokonzervativizem, neoliberalni kapitalizem, komercialne uspešnice, spol.

Lilijana Burcar je doktorica literarnih ved in docentka na Oddelku za anglistiko in amerikanistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. Ukvarja se s feministično teorijo in študijami spolov, socialno pravičnostjo, postkolonialnimi in neokolonialnimi študiji ter sodobno britansko in ameriško književnostjo. Je avtorica knjige *Novi val nedolžnosti v otroški književnosti: Kaj sporočata Harry Potter in Lyra Srebroust?* in številnih objav v domačih in tujih znanstvenih in strokovnih publikacijah (lilijana.burcar@guest.arnes.si).

165–168 Bor Kirn

Sezamov projekt »Ulica je naša«

Projekt *Ulica je naša* temelji na dveh osnovnih silnicah. Prva je nakazujoča citizacija Ljubljane, druga pa komercializacija javnega prostora. S projektom smo skušali izpostaviti ta dva procesa in se jima tudi zoperstaviti z delovanjem, ki temelji na premisi, da javni prostor pripada vsem, da je tu za nas, za našo uporabo in da mora ostati brezplačen: projekt je torej boj za javni prostor za vse. Ta boj poteka s praktično izvedbo delavnic, s sodelovanjem z mestom Ljubljana in prek medijev, še zlasti prek svetovnega spleta.

Ključne besede: javni prostor, *Ulica je naša*, citizacija, komercializacija prostora, ustvarjalne delavnice, poseg v prostor.

Bor Kirn je filozof in sociolog kulture. Občasno dela na Združenju mladih, staršev in otrok Sezam. Ukvarja se predvsem z ekološkimi projekti in mladimi (bor.kirn@gmail.com).

149–164 Lilijana Burcar

Adhering to the innocence of childhood

Neoconservatism and social gender ideology in globally distributed youth literature

This article emphasises how the reawakening of the discourse of innocent childhood takes the shape of an ideological discourse and a depoliticised form of speaking about children and young people. This ideology of innocence, coming as it does at a time of intensified stratification and the consolidation of neoliberal capitalism, diverts attention from the child as a socially marked and complex modality who is also the object of interlacing class, race, gender and ethnic constructions. Aggressively marketed commercial literature plays an important role in evoking the ideology of childhood innocence. By once again implanting an ideology of childhood innocence, literature of this kind hides and effaces the perspective of the social specificity of the child on the one hand and, at the same time and complementarily, establishes the child as a repository and secret last resort for conservative messages, including those involving restrictive social gender schemes.

Key words: the innocence of childhood, neoconservatism, neoliberal capitalism, best sellers, gender.

Lilijana Burcar holds a PhD in literary studies and is a lecturer at the English Department at the Faculty of Arts in Ljubljana. Her work involves feminist theory and gender studies, social justice, postcolonial and neocolonial studies and modern British and American literature. She is author of the book *Novi val nedolžnosti v otroški književnosti: Kaj sporočata Harry Potter in Lyra Srebrousta?* («Innocence's New Wave in Youth Literature: What are Harry Potter and Lyra Silvertongue Saying?») and a number of publications

165–168 Bor Kirn

SEZAM's *Ulica je naša* project

The *Ulica je naša* («The Street is Ours») project is based on an awareness of two forces at work in Ljublja-

na: the urbanisation of Ljubljana and the commercialisation of public space. With the project, we attempted to address these two processes and to oppose them through our actions, which were based on the premise that public space belongs to everyone, that it is here for us, for our use, and that it must remain free to use. The project can therefore be described as a struggle for a public space for all. This struggle is taking place through hands-on workshops and in cooperation with the City of Ljubljana. It also makes use of the media, in particular the internet.

Key words: public space, *Ulica je naša*, urbanisation, commercialisation of space, creative workshops, incursions into a space.

Bor Kirn is a philosopher and cultural sociologist. He occasionally works with the SEZAM Association of Parents and Children. He works mostly with environmental projects and young people (bor.kirn@gmail.com).

169–178 Urša Kikelj

Children's playgrounds as an expression of the dominant concepts of childhood

Analysis based on a case study of the development of children's playgrounds in Ljubljana from the second half of the 19th century to 1945

The author analyses the phenomenon of children's playgrounds as a reflection of a specific – western – concept of childhood. The idea that drives the formation of play spaces translates the dichotomy adult/child, play/work into spatial terms; the concept of »play islands« floating in »the sea of adult business« takes this idea even further. The author suggests that the development of children's playgrounds be viewed as a response to the social challenges of specific eras. In Ljubljana, a series of changes at the beginning of the 19th century (the emergence of a middle class lifestyle, the development of the public green, gymnastic and sport movements, industrialisation alongside urbanisation and the formation of modern pedagogics) dictated the evolution of different forms of playgrounds. It is in this city that the author attempts to detect further constructions of childhood.